

**Викладач кафедри криміналістики
та судової експертології ХНУВС
факультету № 1 майор поліції
Є.В.Зозуля**

**Особа потерпілого, як елемент криміналістичної характеристики
примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових
зобов'язань.**

Потерпілий виступає об'єктом дослідження різних наук: кримінального права, кримінального процесу, криміналістики, судової медицини, кримінології та ін. Кожна з наук розглядає цю проблему в специфічному для неї напрямі. Існує думка, що дослідження, об'єктом яких є жертва злочину, відносяться до проблем чисто кримінології. Кримінологічне дослідження даного питання, звичайно ж, має важливе значення. Проте вивчення особи потерпілого дозволяє також оптимізувати процес розкриття і розслідування злочинів. Бачиться, що розробка якнайповніших, і таких, що відповідають вимогам практики, криміналістичних характеристик злочинів окремих видів (найчастіше злочинів проти особи і власності) повинна містити криміналістично значущі ознаки, що характеризують особу потерпілого. Відповідно, особа потерпілого повинна бути включена в криміналістичну характеристику примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань, як необхідний структурний елемент.

Потерпілий від злочинного посягання, особливо на первинному етапі розслідування, є основним джерелом інформації про скоєний злочин і про осіб, що його скоїли. Специфіка здійснення примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань полягає у тому, що потерпілий безпосередньо стикається з особами, що скоїли злочин. Вказаний контакт продовжується тривалий час. Відповідно, уміння одержати інформацію про обставини злочину, сприятиме швидшому і якісному розслідуванню.

При розслідуванні даного злочину встановленню і аналізу підлягають не тільки особисті якості потерпілого, але й інші дані. У число відомостей, що характеризують особу потерпілого можуть бути включені ознаки віктимності (аморальне, протиправне, що провокує потерпілого), що для розслідування даної категорії злочинів має важливе значення, Окрім вказаного вище вивченню і аналізу підлягає:

- роль потерпілого в скоєнні злочину;
- поведінка потерпілого до, під час, та після вчинення примушування;
- зв'язки, взаєностосунки між злочинцем та потерпілим;
- дані про дії потерпілого по вчиненню опору щодо дій злочинців;
- вплив особливостей поведінки потерпілого на кваліфікацію злочину та індивідуалізацію кримінальної відповідальності злочинця;

Представляється, що для повнішої характеристики особи потерпілого і підвищення ефективності досудового слідства, окрім вказаного вище, встановленню і аналізу підлягає психічний стан особи, потерпілої від злочинного посягання. Психічний стан потерпілого розділяється на наступні три види:

- безпосередньо при вчиненні примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань;
- при прийнятті рішення про звернення до правоохоронних органів із заявою про факт примушування (в деяких випадках це викликає досить сильний вплив на поведінку потерпілого оскільки злочинці, як правило, обумовлюють ті несприятливі наслідки, які можуть наступити в результаті невиконання вимог або ж звернення до правоохоронних органів. Перед ним виникає питання, чи варто звертатися до правоохоронних органів, якщо можливе настання певних негативних для нього наслідків);
- при провадженні досудового слідства .

Третій етап виникнення психічного стану характеризується тим, що сам процес досудового слідства і судового розгляду кримінальної справи надає стресову дію на потерпілого. Це викликано, наприклад, зустріччю при провадженні слідчих дій з особами, що примушували його виконати чи не виконувати зобов'язання . Сильний вплив також надає боязнь розправи з боку злочинців, а також те, чи досить буде доказів для притягнення їх до кримінальної відповідальності.

Як бачимо вивчення особи потерпілого - це достатньо багатогранний процес, який має достатньо вагоме значення для ефективного розслідування примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань